

esse, est concors theologorum doctrina. Cf. Lugo d. 16 n. 58. Nam etsi fortasse non omnimoda probatio adsit, tamen in ejusmodi negotio, in quo saepissime evidentia deest, morali quadam certitudine nos regi debere, etsi contra nos agendum sit, omnes fatentur, praesertim quum confessio non solum onus sit, sed etiam, utpote sacramentum, medium sanctificationis majoris evadat.

2. Antiquitus vero theologi longe communiore sententiâ hanc obligationem aliter efferebant, latius extendentes ad peccata negative dubia: v. S. Alph. n. 474.

Attamen quum S. Alph. l. c. sententiam obligationis negatae defendat, neque sine internis ipsius causae rationibus, practice tuto eam amplecti possumus¹. Imo veteres illi scriptores, qui pro obligatione confitendi argumentantur, quamquam verbis latioribus usi sunt, re ipsa id videntur potissimum *intellexisse*, quod etiam nos amplectimur, ne videlicet aliquis propter *levem* rationem sibi faventem sese immunem habeat a confitendi lege, quando *gravem* rationem contra se suamque a peccato gravi immunitatem adesse sentit.

3. Eandem regulam statuimus, sive de ipsius actionis substantia seu existentia, sive de ejus mortali peccaminositate (propter defectum plenae advertentiae atque consensûs) dubium est. (Nam si speculative dubitatur ex gravi ratione de *objectiva* rei gravitate, dubium hoc non pertinet, sed secundum probabilismi regulas prorsus dispellitur.) Et re quidem vera, *in se eadem* regula de utroque dubio valet. At in praxi hoc discrimen notandum est, quod, si constat de *actu*, eoque objective gravi, dubitatur vero de subjectiva culpa gravi, dubium communiter ex praesumptione seu habituali conscientiae statu hominis solvendum est. Sc. 1) qui laxa conscientia utitur, aut frequenter consuevit peccatis pleno consensu adhaerere, in dubio, quod sibi oritur de subjectiva culpa, obligandus est ad confitendum, siquidem gravis praesumptio contra ipsum est, neque dubitaret, si consensum non dedisset: id saltem plerumque tenendum est. 2) Qui vere timoratae conscientiae est, aut etiam medium tenet inter laxam et teneram conscientiam, in dubio *non tenetur* confiteri, quando ejus dubium vere prudens est et fundatam rationem pro immunitate a peccato subministrat. Ceterum pro conscientiae pace generatim expedit ejusmodi pec-

¹ Aliqui obligationem confitendi peccata dubia inde petere conantur, quod confessio sit medium salutis necessarium, ac propterea hac in re, probabili opinione exclusâ, tutiora sequi debeamus. Verum oportet distingui. Sacramentum quidem poenitentiae et maxime absolutio, in qua praecipue ipsius vis sita est, dici debet pro iis, qui post baptismum graviter lapsi fuerint, medium salutis necessarium, in re vel in voto, atque etiam in casu lapsûs dubii necessaria est aut contritio perfecta aut absolutio re suscepta, et proin confessio eatenus, quatenus necessaria sit ad validam absolutionem seu ad gratiam sanctificantem vi absolutionis recipiendam. At *integram* confessionem eatenus tantum necessariam dicere poteris, quatenus *praescripta esse probatur*, ut licite et valide absolutio detur. Ad hoc autem requiri *integram etiam dubiorum peccatorum* confessionem, tantum abest, ut probetur, ut ex verbis Trid. sess. 14 cap. 5 et can. 7 S. Alphonsus potius contrarium colligat.

cata dubia confiteri, si prudens ratio pro peccati gravitate adest. 3) Qui vero scrupulosa utitur conscientia, tantum abest, ut dubia teneantur confiteri, ut ab eorum confessione potius prohibendus sit; nam ejus dubia ex praesumptione habenda sunt pro rationibus levibus et futilibus, atque etsi aliquando gravior ratio pro peccato commisso adfuerit, hujusmodi confessionem urgere vel admittere, graviora prorsus mala excitabit, quam dubii peccati reticentia. Cf. Reuter p. IV. n. 306 sqq.

4. Pro conscientiae pace generatim *expedire* confessionem peccatorum³¹⁸ dubiorum, etiamsi obligatio non adsit, jam inuimus. Porro *ut dubia* accusanda sunt. Quare qui sola peccata ita dubia habet et accusat, jure quidem suo utitur postulandi conditionatam absolutionem (si modo ea nunc primam confiteatur): attamen expedit, aliam materiam certam, quamquam ex praeterita vita, adjungere, idque necessarium est ad absolutionem *absolute* dandam et recipiendam.

Verum si postea peccatum, quod ut dubie accusatum est, detegitur, certo tamquam grave esse commissum, non ita planum est, quaenam maneat obligatio, utrum sc. poenitens id postea declarare debeat, an rem ut finitam possit considerare. Peccatum enim illud directe vi clavium remissum esse constat, siquidem conditionata illa sententia „si vere peccasti“, quum reipsa conditio verificata fuerit, evasit absoluta, atque rata et firma fuit. S. Alph^{us} cum sententia antiquitus communissima affirmat, adesse obligationem, quamquam admittit, eam non adesse pro illis peccatis dubie declaratis, quae in numero verisimili „circiter“ ut dubia inclusa fuerint, etsi poenitens postea certum numerum cognoverit. Verum postquam Lugo disp. 16 n. 78 sqq. gravissimas rationes contra hanc opinionem collegit, — quamquam ipse propter scriptorum aliorum numerum noluit stare pro negante sententia — posteriores auctores magno numero ejus rationibus adhaeserunt atque negantem sententiam et intrinsecus et extrinsecus probabilem reddiderunt. Ita Holzmann, Sporer, Elbel, Arriaga etc. apud S. Alph. l. c., Reuter n. 332; aliosque quam plurimos v. apud Baller. notam ad Gury II, 480. — Et revera id dilemma non videtur solvi satis posse: Aut ille, qui se circiter decies peccasse dixit, et postea certo se duodecies peccasse intellexit, tenetur *duo vel quatuor peccata* ut dubia accusata, postea pro certis accusare, aut si non tenetur, etiam ille, qui *unicum* peccatum commissum ut dubium bona fide confessus est, postquam illud pro certo cognovit, id declarare non tenetur. Verum priorem non teneri, communissima sententia et praxis docet: ergo etiam posteriorem ab obligatione immunem dicere debemus. Nam in utroque *par ratio est*. Neque dici potest, numerum peccatorum solummodo circumstantiam quandam esse, peccatum autem, quod ut semel factum declaratur, substantiam ipsam spectare. Nam numerus omnino ad substantiam pertinet, quum tot et tot actus secundum substantiam indicet.

5. Quam agendi rationem post peccatum dubium aliquis tenere debeat quoad Sanctissimae Eucharistiae sumptionem aliasque actiones, quas in statu peccati suscipere non licet, jam liquet ex iis, quae dicta sunt.

Ad II. Si quis de peccato commisso seu de obligatione illud³¹⁹ confitendi jam dubius non est, sed dubitat, num huic obligationi satisfecerit: omnino requiritur, ut positiva ratio adsit, qua probetur, obligationi esse satisfactum. Attamen si vere fundata ratio habetur, quae

certitudinem plenam quidem non afferat, sed aliquam dubitationem relinquat, obligatio censetur extincta secundum ea, quae de probabilitate dicta sunt. Nam, nisi leges atque obligationes odiosas reddere velimus, humana aliqua probatione late sumpta contenti esse debemus. Quapropter ‚praesumptio‘ in his casibus saepe probationem satis probabilem et tutam efficit.

Hinc: qui consuevit diligenter instituere confessiones, si postea non recorderetur, se hoc vel illud peccatum dixisse: praesumere potest, se illud declarasse. Et ita in similibus casibus.

³²⁰ Ad III. Multorum scriptorum sententia erat, eum, qui propter baptismum dubie validum in secta acatholica susceptum, quando ad fidem catholicam convertitur, sub conditione iterum baptizatur, non teneri ad integram peccatorum suorum confessionem, quum peccata illa sint materia dubie necessaria, eodem sc. dubio, quo dubius sit baptismus: quare *sufficienti* aliqua materia exhibita, quae sufficiat ad sacramenti valorem et ad justificationem vi sacramenti conciliandam, ejusmodi hominem conversum absolvi posse conditionate, imo id practice expedire, ne ab initio suae conversionis onus illud quandoque gravissimum totius vitae confessionem peragendi subire cogatur.

At haec opinio nunc prorsus relinquenda est. Ex decisione enim Sanctae Sedis plena argumenta habemus pro necessitate integrae confessionis. Nam tum anno 1715, tum recenter anno 1868 decretum in hunc sensum latum est, quorum prius sine dubio scriptoribus communiter ignotum manserat.

Ad postulatam Epp. Angliae vid. „An debeat . . . confessio sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigere, et an debeat esse integra“ S. Officium 17. Dec. 1868 respondit: „Affirmative, et detur decretum 14. Junii 1715.“ Quod decretum allegatum hoc est:

„Dubium, an plena fides sit adhibenda Carolo Wippermann de Rostock in ducatu Mecklenburg praedicanti et lectori theologiae lutheranae quietisticae, superintendenti et doctori primariae sectae lutheranorum quietistarum, S. fidei reconciliato in S. O. Parmae, et circa nonnullos errores detectos in ejus baptismo: an ipsi credendum sit circa ea quae narrat, et quatenus affirmative, tum ut ipsius saluti tum etiam ut ceterorum illius sectae seu regionis, praesertim si fuerint ignorantes, saluti pariter consulatur.

„Quaeritur, an dictus Wippermann sit rebaptizandus; et quatenus affirmative, an absolute vel sub conditione; et quatenus affirmative (i. e. ‚sub conditione‘) an teneatur confiteri omnia peccata praeteritae vitae; et quatenus affirmative, an confessio praeposenda sit vel postponenda baptismo conferendo sub conditione.

„Sanctissimus auditis votis Emissimorum dixit: Carolum Ferdinandum esse rebaptizandum sub conditione, et collato baptismo, ejus praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur.“¹

¹ Circa ordinem sacrarum functionum qui servandus sit in receptione neo-conversi, si baptismus dubius est, nihil prohibet, quin praecedat confessio, tum sequatur conditionatus baptismus, dein resumpta summaria accusatione et contritione fiat conditionata absolutio. Ita enim S. Officium Nov. 1875 expresse rescripsit: „Si agatur de iis, qui debent sub conditione baptizari, tunc poterunt, ad majorem functionis ecclesiasticae facilitatem, prius audiri sacramentaliter quoad earum cul-

S. Officium igitur et S. Pontifex in decreto anni 1715 non de particulari facto, sed de causa ipsa in genere judicatum esse illudque pro universali norma et lege haberi censuerunt. Et merito. Nam illud decretum haberi nequit, nisi pro legis divinae authentica interpretatione per Summum Pontificem facta, non pro mera lege vel praecepto ecclesiastico. Hinc mirum non est, decretum illud quoad formam particulare pro universali norma statui prorsus debere.

Legis enim ecclesiasticae minime est, praescribere pro materia necessaria *confessionis* eam, quae ex jure divino necessaria non sit: v. S. Anton., Summa p. III. tit. 14 c. 19 § 14. Ergo ut concipi possit possibilitas illius praecepti in decreto anni 1715 contenti, necesse est dicamus, peccata post baptismum dubie validum commissa ex jure divino necessario clavibus Ecclesiae subijci debere. Hoc est, quod positiva illa declaratio nos certo doceat; sed id ipsum ratio confirmat. Nam etsi ille, qui dubie baptizatus est, non certo, sed probabiliter tantum sacramentalem absolutionem circa peccata recipere potest: minime sequitur, ipsam confitendi obligationem etiam probabilem tantum et proin practice nullam esse. Obligatio enim confitendi poenitentiamque injunctam persolvendi apud omnes homines *certainior* est, quam possibilitas sacramentalem effectum recipiendi. Haec enim non excedit certitudinem moralem late sumptam, quum in valore baptismi aliisque conditionibus nitatur, ita ut aliquod dubium concipi possit: tamen obligatio confitendi et persolvendi poenitentiam tale dubium nullatenus admittit, quum ex fundamento obligationis moraliter tantum certo evidens sequatur obligatio; secus enim de omni obligatione humanae vitae actum est.

Quo stabilito, ulterius dicendum prorsus est, Christum omnes eos Ecclesiae potestati subjecisse quoad peccata in sacro tribunali recognoscenda et judicanda, qui ecclesiastico regimini generatim subjecti sint. At haec subjectio iis limitibus eaque amplitudine definienda est, quibus ambitus regiminis in quacunque humana societate definitur. Nemo autem ambigit, quoslibet regimini sociali ejus societatis subjacere, cui externo ritu adscripti fuerint, *donec illa adscriptio probetur invalida*: associatio enim externa ad externam societatem facta, quae praesumitur rite facta, certum et indubitatum jus tribuit auctoritati sociali in membra tali modo associata, atque membris certam et indubitatum obligationem imponit illius societatis juribus et legibus subjacendi; dubium nullitatis adscriptionis, quod solvi non possit, nullatenus admittitur, quo aliquis subjectionis onus exequatur. Hinc plane sequitur, omnes, qui baptismum uterunque receperint, quem validum recipere voluerint, etsi ejus valor aliquod dubium admittat, et generatim ecclesiastico regimini ejusque legibus *certaino* adstringi, et legi divinae subjacere, quae jubeat ab Ecclesiae membris ad Superiores ecclesiasticos peccata commissa recognoscendi et judicandi causa deferri. Aliis verbis, dubium circa baptismi valorem id quidem efficit, ut hoc sensu habeatur

parum accusationem; deinde, post collationem baptismatis sub conditione, confessarius, iterum reassumptis per summa capita cum poenitente iis, de quibus jam accusationem fecerit, absolvat sacramentaliter, pariter sub conditione.“ — Ceterum uniformitatis causa servetur in America ordo Ritualis in America vulgati, ut fiat: 1) abjuratio haeresis, fideique professio; 2) conditionatus baptismus; 3) confessio cum absolutione conditionata: quem ordinem S. Officium in Instructione pro America Sept. assignavit. (Cfr. *appendix ad Concil. pl. Balt.* II in Collect. Lac. t. 3 col. 550.)

baptismus pro nullo, quatenus possit et debeat conditionate repeti in favorem hominis, ne salutis aeternae dispendium faciat, sed nullatenus eo sensu pro nullo practice haberi potest, quatenus dubie baptizatus eximatur ab iis legibus et obligationibus, quae sive ecclesiastico sive divino jure pro baptizatis vigent: inter quas obligatio peccata confitendi principalem locum tenet.

§ 4.

De peccatis oblivione sive alio inculpabili modo omissis.

323 Ex iis, quae supra disputata sunt, constat, jure divino omnia peccata gravia post baptismum commissa in confessione declaranda esse. Quum autem ea sit hominis infirmitas, ut non semper omnium recordetur quae commisit, scite Trid. sess. 14 cap. 5 addidit, „oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia recenseri, quorum post diligentem sui discussionem *conscientiam habent*“ vel: „quibus se Deum mortaliter offendisse *meminerint*“. — Hinc, si omnia gravia peccata, quae re ipsâ commissa sunt, declarantur, dicitur adesse *integritas objectiva sive materialis*: quatenus autem omnia peccata gravia, quorum homo recordatur et quorum confessio ipsi possibilis est, accusantur, habetur *integritas subjectiva sive formalis*.

Quare oblivio inculpabilis peccatorum integritati formali non obstat. Quod autem de oblivione dicitur, extendi debet ad quasdam alias causas legitimas, quae aliquando — id quod infra dicitur — ab integritate objectiva excusant.

Ejusmodi autem peccata, quae ad objectivam quidem, sed non ad subjectivam integritatem spectent, in „confessione inclusa esse intelliguntur“ atque vere delentur absolutione, non tamen *directe*, sed *indirecte tantum*.

Vid. in sacramento poenitentiae peccatorum deletio fit per actum absolutionis: verum peccata non accusata non proprie absolvuntur, vel saltem non absolvuntur, quatenus talia peccata specifica sunt. Nihilominus quia sententia absolutionis rite et valide facta est circa quaedam peccata (aut aliquando circa peccatum in genere), haec absolutio, quia *sacramentalis* est, et quia in hoc ordine coram Deo non fit ulla peccati remissio, quae non sit simul *sanctificatio supernaturalis*, inducit in animam, quae obicem non habet, gratiam sanctificantem: quae omnem reatum culpae mortalis destruit, hominemque plene ex inimico facit amicum Dei et haeredem vitae aeternae.

Nihilominus illa peccata, quia *judicialiter* remissa non sunt per se, sed potius per concomitantiam, postea, si forte memoriae occurrunt, accusari et directa judiciali absolutione remitti debent: atque ita obligatio ea confitendi suspensa fuit, non deleta.

Quae accuratius definiuntur sequentibus principiis:

324 I. Peccata gravia inculpabiliter omissa sunt et manent materia confessionis *necessaria*, seu obligatio confitendi objectiva eadem manet, atque antea fuit.

Huc spectat thesis XI. ab Alex. VII. damnata: „Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.“

II. Haec obligatio autem neque ratione sui „quam primum“ urget, neque ratione sumendae S. Eucharistiae statim impleri debet.

III. Impleri eam necesse est aut ratione periculi mortis, aut ratione alterius confessionis, sive ea fieri debet, sive libere instituitur: ita ut in prima confessione, quae fiat, peccata omissa reticere non liceat, nisi forte etiam tum causa legitime excusans adsit.

Explicatio. Ad I. nota: Obligatio illa confitendi non oritur ex sola 325 necessitate, qua homo tenetur post lapsum e statu peccati resurgere et statum justificationis sibi denuo procurare, sed ab ipsa *lege* divinitus imposita.

Ad II. 1. Multi quidem scriptores non sine gravi ratione docent, eum, qui ante S. Communionem recordetur peccati gravis, etsi non post ultimam confessionem commisi, sed in ea inculpabiliter omissi, *debere* id confiteri atque ab eo sacramentaliter absolvi, ex eo, quod hujus peccati sibi adhuc conscius sit, nemini vero, qui sibi peccati mortalis conscius sit, liceat antequam, si modo possit, confessus fuerit, ad S. Eucharistiam accedere secundum Trid. sess. 13 c. 7: S. Alph. n. 257.

Attamen cum S. Alph. aliisque, quamquam paucioribus, licet alteram opinionem pro probabili habere et sequi, quia confessio sacramentalis vere praecessit eaque subjective integra, neque plus videtur a Trid. et a lege divina exigi, nisi ut humano modo probatio per sacramentalem confessionem praemittatur: quae si facta fuit, alia obligatio *nunc* non urget.

2. Praxim vero contrariam pro *consilio* poenitentibus proponere, per se optimum est, nisi forte conscientia poenitentis timidior contrarium suadeat; pro obligatione statui haec praxis non debet.

3. Id autem plane non convenit cum divina sacramenti poenitentiae institutione, quod aliqui iique pauci recentiores auctores tradere conati sunt, quasi sufficiat, ejusmodi peccata declarasse, absolutionem autem circa ea recipere seu dare necessarium non sit. Nam confessio non fit eo fine, ut sacerdos peccata sciat, sed propterea confessio facienda est, ut peccata convenienter per judicialem sententiam remittantur sive absolvantur. Ergo nisi necessitatem *absolvendi* statuas, nulla solida ratio, cur exigi debeat confessio, suppetit.

Quare poenitens, qui statim post absolutionem receptam peccatum novum grave declarat, *iterum absolvi debet*. Et quamquam haec absolutio usque ad proximam confessionem differri absolute potest, si poenitens hanc apud eundem confessarium instituturus est, tamen id raro admodum expediet, quia hac agendi ratione poenitens ad alterutrum cogitur, aut ut liber non sit in instituenda proxima confessione apud eum confessarium, quem forte maluerit, aut ut, si alium confessarium tum praeferat, ad idem peccatum bis confitendum obligetur.

Ad III. 1. Obligatio confitendi peccata inculpabiliter omissa, etsi nova 326 peccata gravia commissa non sunt, urget *ratione sui*, a) ante mortem, adeoque in gravi mortis periculo; b) tempore annuae confessionis. Nam annua confessio non tantum ratione justificationis recuperandae instituenda est (obligatio enim recuperandae justificationis frequentius urgere omnino videtur), sed ratione legis divinae implendae ab Ecclesia determinatae. Quare

tum ejus annuae confessionis lex graviter urget, quando materia necessaria confessionis adest; porro peccatum inculpabiliter omissum sine dubio materia necessaria est.

2. Si vero ante illud tempus confessio instituitur, sive de novo materia necessaria, sive libera tantum commissa est: statim prima illa confessione peccata omnia declarari debere, adeo evidens est, ut nemini scriptorum unquam in mentem venerit, hac de re disputare vel dubitare. Idque ex conceptu confessionis *integrae*, quam Trid. dixit juris divini esse, consequitur. Confessio enim *quaelibet*, quodcumque et ubicumque instituitur, subjective seu formaliter integra esse debet. Porro ad subjectivam integritatem pertinet, ut omnia peccata gravia nondum clavibus Ecclesiae directe subjecta, quorum memoria habeatur, accusentur, nisi forte legitima excusatio adsit. Ergo nisi in prima confessione peccata antea omnia declarantur, haec non erit integra, sed sacrilega. Neque quidquam valet, quod illa peccata jam remissa sunt; nam ut taceam, idem valere de quibuslibet peccatis post actum perfectae contritionis elicium: haec non est intima ratio discernendi inter peccata necessario accusanda et non accusanda, quod utcumque sive perfecta contritione sive per sacramentum remissa sint aut non sint. Vide Gury n. 495.

Articulus II.

De causis ab integritate confessionis excusantibus.

327 Ut ea, quae praecedenti articulo postremum exposuimus, compleantur: necessarium est, eas rationes videre, quae legitimae sint, cur peccatum aliquod in confessione omittatur. Universim haec teneri debent:

I. A confessione integre peragenda nunquam excusat difficultas, quae dicitur confessioni interna sive insita; i. e. pudor et verecundia, etsi solummodo quoad praesentem confessarium adest: quare aut confessio, si fieri potest, differenda est, aut alius confessarius adeundus, aut pudor prorsus vincendus. Id satis innuit Trid. sess. 13 cap. 5, quum „confessionis difficultatem ac peccata detegendi verecundiam“ negat ita gravem esse, ut a lege divina excuset. Cf. etiam Gury n. 497.

II. Generatim excusat ea difficultas extrinsecus exorta sive per accidens cum confessione conjuncta, quando integra confessio impossibilis moraliter evadit seu grave omnino damnum poenitenti aut confessario causatura est: qua difficultate cessante, lex integrae confessionis reviviscit.

III. Ejusmodi difficultates autem recensentur sequentes:

1. extrema necessitas, in qua pro circumstantiis sufficit quodlibet externum signum;
2. defectus loquelae, sive ex ignorantia idiomatis, sive ex inopia facultatis loquendi;
3. defectus temporis, e. g. si milites pergere debent ad pugnam;
4. periculum vitae, si ex diuturna confessione contagionis periculum oritur;

5. periculum famae, quando apud alios praeterquam apud confessarium poenitens se prodere deberet;
6. periculum lapsus seu scandali, sive pro poenitente sive pro confessario juste timetur;
7. periculum laesionis sigilli: si — quod vix continget — confessarius praevideatur sigillum laesurus; aut si confessarius *suam* confessionem facere non possit, nisi alterius poenitentis peccatum indicet et ita sigillum violet.

Uberior explicatio. 1. In extrema necessitate, etsi, quantum 323 fieri potest, aliqua accusatio specifici peccati recipienda est, tamen apud hominem usu rationis adhuc utentem potius quam in integritate confessionis, in dolore eliciendo est insistendum: apud hominem sensibus destitutum, maxime si antea certum signum accusationis non dedit, post absolutionem conditionate datam maxime curandum est, ut detur extrema unctio, securius valida et salutifera, quam ipsa absolutio; neque tamen propterea abstinendum erit a praemittenda conditionata absolutione.

2. Mutum ex scripto confiteri debere, quantum convenienter fieri possit, multi scriptores tenent; attamen multis etiam contrarium sentientibus, obligatio imponi nequit: v. Gury-Ball. II. n. 503. Quapropter a fortiori confessarius recte ab aliis interrogationibus scripto faciendis, quae solam integritatem confessionis spectent, si poenitens mutus scripto confiteri velit: quod utique interdicendum nullo modo est, imo ultro admittendum, si poenitenti muto id est solatio.

Surdi vero ex sua parte integre confiteri debent: at si confessarius in decursu tantum confessionis deprehenderit, poenitentem surdum, vel potius surdastrum esse, eum in locum remotiorem, ubi altius colloqui liceat, adducere non potest, ne hoc agendi modo aliis suspicionem peccati gravis auditu ingerat ideoque sigillum laedat; quare tunc cum dispendio integritatis ab interrogando confessarius abstinere debet. — Idem dic, si forte causa honestatis in confessionibus mulierum excipiendis aliquando prohibeat, quominus cum illis confessarius secedat. V. Gury-Ball. ib. notam.

Ignarus idiomatis ad adhibendum interpretem, utpote medium extraordinarium, non tenetur: in articulo mortis autem suadet, ut saltem aliquam determinatam materiam, *de qua vere dolet*, quamquam veniale peccatum tantum, exprimat, etsi per solum interpretem id facere possit, quia eo tutius removetur illud aliquale dubium, quod de valore confessionis omnino generalis ab aliquibus movetur. Ceterum fieri potest confessio etiam satis integra per interpretem, ita ut in ejus notitiam nihil deveniat. Confessarius enim propositis quaestionibus circa peccata per interpretem, ipso non vidente, signum poenitentis, e. g. manu pressa aut annuentis aut negantis et pro numero peccatorum signum illud iterantis, excipere *potest*. Quare si vir poenitens id desiderat, ad *talem* confessionem admittatur.

Omnes vero illi, de quibus hinc diximus, tenentur *signis*, quantum convenienter possunt, confessario peccata declarare: atque confessarius